

ВІКТОР СТЕПАНОВИЧ ПРОКОПЧУК – ЗНАНИЙ ІСТОРИК, ДОСЛІДНИК ПИТАНЬ ПАМ'ЯТКООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА КРАЄЗНАВЧОГО РУХУ

**До 80-річчя від дня народження доктора історичних наук, професора,
Почесного члена Національної спілки краєзнавців України,
Заслуженого працівника народної освіти України В.С. Прокопчука**

Віктор Степанович Прокопчук народився 20 липня 1944 р. в с. Блищанівка Дунаєвського району тоді Кам'янець-Подільської області (зараз в складі Маківської сільської територіальної громади Кам'янець-Подільського району Хмельницької області). Батько загинув ще до народження сина під час визволення Польщі. Після закінчення школи майбутній історик почав працювати й уславився успіхами в трудовій діяльності: 17-річний завідувач бібліотеки та старший піонервожатий, 18-річний учитель та перспективний студент з дипломом із відзнакою. Червоною ниткою в житті науковця-професіонала проходить занурення в педагогічну діяльність. Адже, як зазначає сам Віктор Степанович, «у 1896–1911 рр. сільським вчителем був мій дід, у 1930-ті – батько, що й визначило професійний вибір. 1967 р. закінчив історико-філологічний факультет Кам'янець-Подільського державного педінституту. Дружина й обидві дочки також педагоги».

Після річної служби в армії у Сухопутних військах (згодом став офіцером і має військове звання підполковника) продовжив учительську працю: у 26 років створив перший на Дунаєвщині сільський історико-краєзнавчий музей, за що був нагороджений Почесною грамотою Міністерства народної освіти УРСР та призначений директором школи. Також цього ж 1970-го р. він став і на весільний рушник – одружившись 22 лютого із Тамарою Костянтинівною Тітовою (Прокопчук, 1948 р. н.).

У непростий час – на поч. 1980-х та в період активізації громадсько-політичного життя й перші роки незалежності України – очолював (загалом два десятиліття) відділ освіти Дунаєвської районної державної адміністрації. Паралельно Віктор Степанович жив і живе активним громадським життям: у 1988 р. – заступник голови Хмельницької обласної організації Українського фонду культури; у 1990 р. – учасник установчого з'їзду Всеукраїнської спілки краєзнавців; у 1993 р. – член правління спілки та член редколегії всеукраїнського фахового журналу «Краєзнавство», а також – член Національної спілки журналістів України. Цього ж року знаному освітянину Указом Президента України за значний особистий внесок у розвиток краєзнавчого руху, збереження національної історико-культурної спадщини було присвоєно почесне звання «Заслужений працівник народної освіти України».

Завдяки активним краєзнавчим дослідженням В.С. Прокопчук на зламі 1980–1990-х рр. прийшов у науку. Його науковим керівником став академік та видатний керівник краєзнавчого руху в Україні Петро Тимофійович Тронько. У 1994 р. Віктор Степано-

вич здобув науковий ступінь кандидата історичних наук, підготувавши та захистивши в Інституті історії України НАН України дисертаційне дослідження з історії краєзнавчого руху на Поділлі. Цього ж року голова правління Всеукраїнської спілки краєзнавців, академік НАН України П.Т. Тронько підписав Свідоцтво, яким за значний внесок у розвиток краєзнавчого руху, збереження національної історико-культурної спадщини та природних скарбів України В.С. Прокопчук присвоєно звання «Почесний член Всеукраїнської спілки краєзнавців».

У березні 1996 р. до своєї багатогранної діяльності В.С. Прокопчук додав ще й викладацьку – працюючи за сумісництвом старшим викладачем, а згодом і доцентом кафедри історії Східної Європи та археології Кам'янець-Подільського державного педагогічного інституту (з 2008 р. – Кам'янець-Подільського національного університету ім. І. Огієнка). У 1999 р. – член-кореспондент Української академії історичних наук. 2001 р. відомому науковцю-історичу було присвоєно вчене звання доцента.

1 вересня 2004 р. Віктор Степанович перейшов на постійну роботу до Кам'янець-Подільського державного університету. Не менш плідно В.С. Прокопчук працював на посаді професора, викладав декілька нормативних та спеціальних курсів, став автором низки навчальних посібників, зокрема «Шкільне краєзнавство» (2010), рекомендованого Міністерством освіти і науки України.

20 лютого 2009 р. в Чернівецькому національному університеті ім. Ю. Федьковича захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора історичних наук зі спеціальності «Історія України». Через два роки – 20 січня 2011-го Атестаційна колегія Мінсвосвіти України присвоїла йому вчене звання професора.

З 1 лютого 2019 р. Віктор Степанович працює на посаді професора кафедри історії, правознавства та методики навчання Глухівського національного педагогічного університету ім. О. Довженка.

Різноманітна праця професора – це й поява нових навчальних дисциплін, і робота з аспірантами, рецензування дисертацій на здобуття вченого звання доктора філософії в галузі «Гуманітарні науки», але перш за все – публікаційна активність. Професор В.С. Прокопчук – автор понад 80 окремих видань та близько 650 наукових праць, уміщених у наукових збірниках та журналах України, Австралії, Канади, Польщі та інших країн.

Перелік основних наукових праць В.С. Прокопчука

І. Окремі видання:

1. Дунаївці: краєзнавчий нарис. Львів: Каменяр, 1989. 79 с.: іл.
2. Краєзнавство на Поділлі: історія і сучасність: монографія. 2-ге вид., допов. Кам'янець-Подільський, 2014. 312 с.
3. Прокопчук В., Телячий Ю. Лисець: історико-краєзнавчий нарис. Київ: Рідний край, 1998. 95 с.: іл.
4. Топоніми рідного краю: методичний посібник. Київ: Рідний край, 1999. 94 с.
5. Два села – одна доля. Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2001. 272 с.: іл.
6. Професор М.П. Чорнобривий: нарис життя й науково-медичної діяльності. Хмельницький, 2003. 150 с.: іл.
7. Під егідою Українського комітету краєзнавства: монографія. Кам'янець-Подільський: Абетка-Нова, 2004. 312 с.
8. Історичне краєзнавство Правобережної України 30-х рр. XX – поч. XXI ст.: від репресій, занепаду – до відродження, розквіту: монографія / Наук. ред. П.Т. Тронько. Кам'янець-Подільський: Абетка-Нова, 2005. 600 с.
9. Прокопчук В., Прокопчук Т. Я спасення шукав для народу (Мелетій Смотрицький в доли України). Кам'янець-Подільський, 2008. 64 с.: іл.
10. Прокопчук В., Філінюк Л. Бібліотека Кам'янець-Подільського національного університету: роки становлення й розвитку: історичний нарис. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2009. 284 с.: іл.
11. Інституціоналізація краєзнавчого руху Правобережної України 20-х рр. XX – поч. XXI ст.: етапи, форми, напрями діяльності: монографія. Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2009. 600 с.
12. Вища педагогічна освіта і наука України: історія, сьогодення та перспективи розвитку. Хмельницька область: монографія / Алещенко М., Баженов Л., Завальнюк О., Прокопчук В. та ін.; редкол.: Завальнюк О. (голова), Прокопчук В. та ін. Київ: Знання України, 2010. 447 с. Автору належить: 2.1.2. Бібліотека і освіта, с. 56–72.
13. Прокопчук В., Комарницький О. Від університету педагогічного – до університету національного (2001–2011 рр.): дослідження, документи. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, 2011. 680 с.
14. Завальнюк О., Прокопчук В. Лідер наукової школи (До 65-річчя від дня народження і 40-річчя науково-педагогічної праці професора Л.В. Баженова). Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2011. 180 с.: іл. (Серія «Видатні випускники Кам'янець-Поділ. нац. ун-ту ім. І. Огієнка»).
15. Шкільне краєзнавство: навчальний посібник // МОН України, Кам'янець-Подільський нац. ун-т ім. І. Огієнка. Київ: Кондор, 2011. 335 с.
16. Прокопчук В., Старенький І. Пам'яткоохоронна діяльність подільського православного духовенства в XIX – на поч. XX ст.: монографія. Кам'янець-Подільський, 2016. 308 с.
17. Айвазян О., Прокопчук В. Бібліотеки Поділля (др. пол. XIX – поч. XX ст.): монографія. Кам'янець-Подільський, 2016. 256 с.
18. Освіта на Дунаєвчині: від перших шкіл – до суспільства знань: монографія. Кам'янець-Подільський, 2018. 412 с.: іл.
19. Заслужені працівники України – уродженці Дунаєвщини / Автор-упорядн. В. Прокопчук; ред. рада: Бернашевський О., Баженов Л., Прокопчук В., Телячий Ю. Дунаївці–Кам'янець-Подільський, 2019. 344 с.: іл.
20. Селище Дунаївці в сузір'ї громад: історико-краєзнавчий нарис / В. Прокопчук, А. Камінська. Дунаївці–Кам'янець-Подільський, 2019. 560 с.: іл.

21. Людина і час: спогади / Прокопчук В. Дунаївці–Кам'янець-Подільський, 2020. 412 с.: іл.
22. Творчі історії Подільського краю: персоналії / Прокопчук В. Дунаївці–Кам'янець-Подільський, 2021. 552 с.: іл.
23. Основи краєзнавства: підручник для студентів закладів вищої освіти // НАН України, Нац. спілка краєзн. України / За ред. О. Рєнта; авт. кол.: Л. Баженов, Г. Бондаренко, Р. Маньківська, В. Прокопчук, О. Удод та ін. 2-ге вид., доп. Київ, 2021. 376 с.
24. Пам'яткоохоронна робота в закладах загальної середньої освіти: навчально-методичний посібник / Укладачі: Прокопчук В., Гриценко А. Глухів: Глухівський НПУ ім. О. Довженка, 2023. 146 с.: фото. URL: <http://46.201.250.252/handle/123456789/2066>.
25. Прокопчук В., Айвазян О. Бібліотечна справа на Хмельниччині (1920–2023): монографія // Хмельницька обласна універсальна наукова бібліотека; Українська бібліотечна асоціація. Хмельницький, 2024. 428 с.
26. Прокопчук В., Гриценко А. Пам'яткоохоронна робота в закладах загальної середньої освіти: навчально-методичний посібник: 2-ге вид., допов. Суми, 2024. 136 с.

Упорядкування:

27. Лупан Л. Дорога у вічність / Упоряд.: В. Прокопчук, Т. Прокопчук. Хмельницький: Поділля, 1995. 116 с.
28. Просвітницький рух на Поділлі (1906–2011): бібліографічний покажчик / Упоряд.: В. Прокопчук, О. Комаїцький, Т. Опря. Кам'янець-Подільський: К-ПНУ ім. І. Огієнка, 2012. 76 с.
29. Доктори наук, професори Кам'янець-Подільського національного університету ім. І. Огієнка: довідково-бібліографічне видання / Уклад.: І. Конет, В. Прокопчук. Кам'янець-Подільський: Абетка-Світ, 2013. 512 с.: іл.
30. Періодичні видання доби Української революції 1917–1920 рр. у науковій бібліотеці Кам'янець-Подільського національного університету ім. І. Огієнка: бібліографічний покажчик / Уклад.: В. Прокопчук, Н. Крючкова, В. Биковська. Кам'янець-Подільський: К-ПНУ ім. І. Огієнка, 2014. 36 с.
31. Постаті в листах: епістолярій Юхима Сіцинського / Вступ. ст., упор., ком.: В. Прокопчук, О. Кошель, І. Старенький. Київ: Старий світ, 2014. 320 с.: 12 іл.
32. Невтомний життєлюб. Іван Сварник у творчості, спогадах і відгуках / Уклад.: В. Прокопчук, К. Чабан, В. Горбатюк. Житомир: Бук-Друк, 2021. 188 с.: фото.
33. На службі української науки і краєзнавства: біобібліографічний довідник про краєзнавців Хмельниччини / Упор.: Баженов Л., Прокопчук В., Телячий Ю. Хмельницький, 2023. 251 с.: фото.

II. Статті в журналах і збірниках наукових праць:

34. Прокопчук В., Гриценко А. Бібліотеки Хмельниччини у перебудовні 1980-ті рр. *Консенсус*. 2023. № 1. С. 99–118.
35. Прокопчук В., Гриценко А. Краєзнавчий рух 1980-х – 1990-х у поглядах сучасників на прикладі листів М. Іщенка до М. Пономаренка. *Вісник науки та освіти*. 2024. № 2. С. 1660–1663.
36. Гриценко А., Чумаченко О., Прокопчук В. Початковий період кампанії ліквідації неписьменності на Сумщині у 20-х рр. XX ст.: агітація за грамотність, заохочення до навчання та ідеологічний чинник (за документами Державного архіву Сумської обл.). *Сумський історико-архівний журнал*. 2022. № XXXVIII. С. 48–56.
37. Прокопчук В., Гриценко А., Чумаченко О. Листування поетеси Ганни Альбрехт та краєзнавця Михайла Пономаренка (1962–1984). *Вісник науки та освіти*. 2023. № 12. С. 999–1010.
38. Прокопчук В., Гриценко А. Мистецтво відбитку: радянська пропаганда в епоху застою через призму творчості. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2024. № 3. С. 1179–1191.
39. Гриценко А., Прокопчук В., Чумаченко О. Жанрові особливості радянського образотворчого мистецтва за доби «відлиги» та «застою». *Сумський історико-архівний журнал*. 2023. № XLI. С. 23–32.
40. Гриценко А., Прокопчук В., Чумаченко О. Листи українського фізика П.Г. Борзяка до золотоніського краєзнавця М.Ф. Пономаренка. *Консенсус*. 2023. № 4. С. 123–144.
41. Курок О., Гриценко А., Прокопчук В. Ліквідація неписьменності 20–30-х рр. XX ст. як соціальний та політичний проєкт радянської влади: філософський аспект. *Сумський історико-архівний журнал*. 2023. № XL. С. 12–18.

Андрій Гриценко,
завідувач кафедри історії, правознавства та методики навчання
Глухівського національного педагогічного університету ім. О. Довженка,
доктор педагогічних наук, доцент

